

“Pobreziak eragin zuzena du jendearen osasun mentalean”

Sergi Raventós

Soziologian doktorea da Sergi Raventós Panyella (Bartzelona, 1958), eta oinarritzko errenta unibertsalak (OEU) osasun mentalean dituen eragin positiboak ikertu zituen doktoretzan. Hamarkadak daramatza Katalunian OEU bultzatzeko lanean, beste hainbat pertsonekin batera, eta 2021eko urritik hona Katalunian OEU ezartzeko Plan Pilotuaren Bulegoko zuzendaria da. Plana aurrera doa pixkanaka, eta Euskal Herrira etorri dela aprobetxatuz, pobreziak jendearengan dituen eraginez eta OEUk izan dezakeen paperaz hitz egin dugu berarekin.

OEUren beharra azken urteetako proletarizazio prozesuaren sintoma bat izan daiteke?

Oinarrizko errentaren inguruko inkestak egiten direnean, gero eta garbiago geratzen ari da horren aldeko sektoreak zeintzuk diren: gazteak, langile prekarioak, ikasleak eta emakumeak dira OEUrekiko begikotasun handiena dutenak. Bestalde, lan kualifikatu, egonkor eta ondo ordainduetan aritzen diren pertsonak dira orokorrean oinarrizko errentaren aurkako iritzia dutenak.

Hala ere, oinarrizko errenta hobeto ikusten duten sektore edo kolektibo horiek gero eta zabalagoak dira. Katalunian, Euskal Herrian eta Europako beste txoko batzuetan egin diren inkestek erakutsi digute biztanleriaren %60-70a dagoela OEUren alde, eta horien gehien-goia aipatu ditugunak dira: gazteak, emakumeak eta langile prekarioak.

Ba al dago OEUren aldeko jarrera bultzatu duen beste faktorerik?

Automatizazio prozesuak kezka asko sortu du hainbat esparrutan. Jendea kontzien-

te da lan batzuk desagertzen ari direla, eta pandemian jende askok lana galtzeko beldurra izan du. Robotek ez dute oporrik behar eta ez dira gaixotzen, azken finean.

“

Gazteak, langile prekarioak, ikasleak eta emakumeak dira OEUrekiko begikotasun handiena dutenak”

Egun bizi dugun ziurgabetasun ekonomikoak eta etorkizunarekiko ditugun kezkek oinarrizko errentaren aldeko jarrera bultzatzen ari dira.

Demagun Katalunia osoan OEU ezartzea lortzen dela; kapitalak horren aurka egin lezakeela uste al

duzu? Inflazioaren bitartez, adibidez. Oligarkiek ez dute lagunduko, hori garbi izan. Guk badakigu OEU bermatzeko dirua atera daitekeela eta zenbakiak ahalbidetzen dutela, eta uste dugu horrek handitzen duela langile klaseak negoziatzeko duen gaitasuna, egin nahi ez duen lan bati ezetz esateko ahalmena, esaterako. Eta hori ez da kapitalak gogoko duen zerbait.

Hala ere, kapitalaren sektore handi batek ere badaki jendeak ez badu dirurik ezingo dituela haien produktuak erosi, eta kapitalista asko OEUren alde agertu dira, Silicon Valleyen (Kalifornia, AEB), adibidez. Are gehiago, Katalunian Terrassa eskualdean, CECOT enpresen konfederazioa oinarrizko errentaren alde agertu da.

Garbi dago eredu horiek gutxiengoa direla, baina konturatzen ari dira badela garaia ekonomia kapitalistetan jendeari oinarrizko beharrianak bermatzeko baliabideak emateko.

Egin ohi zaizuen kritika bat da “lan txarrak” ez dituela inork egingo.

Gaur egun gertatzen ari den fenomeno da, eta AEBetan *dimisio handia* deitu diote aditu batzuek. Jendea lan zehatz batzuk uzten ari da lanpostu hobeari bila, eta oinarrizko errenta batekin fenomeno hori hazi egingo da, dudarik gabe. Horren aurrean, enpresariak egin behar dutena soldatak igotzea da. Ostalaritzako enpresariak kexu dira azkenaldian AEBetan, langilerik aurkitzen ez dutelako, eta Joe Bidenek garbi esan zien: “Ba ordaindu gehiago”. Joe Bidenek hori esan behar izatea oso adierazgarria da.

Nola eragiten du pobrezia gizakien osasunean? Fisikoan, adibidez?

Bizi-itxaropena izugarri aldatzen da dirudunen auzoetatik auzo langileetara. Bartzelonan, esaterako, zazpi eta bederatzire arteko ezberdintasunak daude metro geltoki batetik bestera. Kanean bizi den jendearen bizi-itxaropena, adibidez, 50-60 urte ingurukoa da.

Eta osasun mentalean?

Azken urteetan konturatu naiz oinarrizko errentak, eta orokorrean babes sozialak, harreman handia duela osasun mentalekin. Izan ere, diru sarrera bermatua izatea edo gutxieneko segurtasun ekonomikoa izatea beharrezkoa da jendeak bere bizitza nahi duen moduan garatzeko.

Bizitza prekarioek, epe luzean, zuzen eragiten dute osasun mentalean. Lan egoera zehatz batzuek ere eragina dute: enplegu-aniztasuna, lan alienatzaileak, lan estresagarriak, gainkarga eta lan errepikakorak, esaterako. Horrez gain, ikerketa askok dio pobrezian bizitzeak gaitasun kognitiboak galtzea dakarrela. Zure helburu bakarra bizirautea baldin bada, zure energia mental guztia horretara bideratzen duzu; *tunel efektua* ere deitzen zaio horri.

Menpekotasunak eta nahasmenduak areagotzen al dira?

Osasun mentalearen esparrua oso zabala da, eta antsietatea, depresioa eta suizidioa areagotzen ditu. 2008ko krisiaren ostean, adibidez, Europa hegoaldeko herrialde gehienetan suizidio tasa handitu egin zen.

Estresak eta antsietateak modu askotan eragiten du pertsona bakoitzarengan, eta batzuek alkoholera, drogetara edo jokora jotzen dute, eta beste batzuek elikadura nahasmenduak gartzen dituzte.

“

OEU bermatzeko dirua atera daiteke eta zenbakiek ahalbidetzen dute, eta horrek handitzen du langile klaseak negoziatzeko duen gaitasuna, egin nahi ez duen lan bati ezetz esateko ahalmena, esaterako”

Azkenaldian badirudi gaixotasun mentaletan nabarmentasun publikoa irabazi dutela.

Gai tabua zen, eta izaten jarraitzen du, baina gaixotasun mental batzuen estigmatizazioa gutxitzen ari da, estresarena

eta antsietatearena adibidez. Azken finean, zer da estresa? Arrisku baten aurrean gure gorputzak duen erreakzio adaptatibo bat da, eta gorputza alertan jartzen du. Alerta hori iraunkorra denean higadura sortzen doa.

Faktore zehatz batengatik bada, ez da ezer pasatzen. Ehiztariak ginenean eta animali batek jarraitzen gintuenean, alerta horrek bizirautean laguntzen zigun. Gaur egun, baina, egunero leopardo bat jarraika duzunean, eragin larriak ditu. Munduan egin diren plan pilotu guztiek frogatu dute oinarrizko errentak estres maila jaisten laguntzen duela, eta eragin positiboak dituela osasun mentalean.

Denbora tarte laburretan gainera.

Bi edo hiru urte eskasetan emaitza positiboak ikusi dituzte. Kanadan egin zuten proba pilotuan, esaterako, fenomeno interesgarri bat antzeman zuten ikertzaileek: proba egin zuten eskualdeetako ospitaleetan sarrerak gutxitu egin ziren. Ez da gaian aditua izan behar ikusteko oinarrizko errentak lasaitasuna handitzen duela eta estres edo antsietate egoeretan erortzea saihesten laguntzen duela. ●

OINARRIZKO ERRENTA

Baldintzarik gabeko oinarrizko errentaren lehen pausoak Katalunian

Oinarrizko errenta unibertsalaren inguruko eztabaida Kataluniatik Euskal Herrira ekarri dute Laura Vilagrà i Pons Generalitateko aholkulariak eta Sergi Raventósek. Otsailaren 25ean EHUK Bilbon duen Bizkaia aretoan izan ziren bi katalanak, Julen Bollain ikertzailearekin batera, eta OEUren eta Kataluniako proiektuaren inguruan aritu ziren. Eztabaida hau, baina, duela urte batzuk piztu zen Espainiako Estatuan, Podemos alderdiaren sorreraren ostean, baina handik gutxira urtu egin zen, beste gai batzuei atek irekitzeko. Zer da, baina, Oinarrizko Errenta Unibertsala? Eta aplikagarria al da Mendebaldeko estatuetan?

 IÑAUT GONZALEZ DE MATAUKO HODEI TORRES

Oinarrizko Errenta Unibertsalaren beharra ez da ardura berria. 1980ko hamarkadan hainbat pentsalarik, Philippe van Parijs filosofo belgikarra tartean, Europako herrialde gehienek pobrezia aurre egiteko zeuzkaten politikek emaitza onik lortzen ez zutela ondorioztatu zuten, eta gehitu zuten herri-

tarren gehiengoak ez zuela askatasunik haien bizitza nahi moduan garatzeko.

Hala ere, XVIII. mendean ere aurki ditzakegu antzeko gaia lantzen duten politikari eta pentsalariak. Frantziako eta Ipar Amerikako iraultzen garaian, Thomas Paine, esaterako, adierazi zuen herritarrei oligarkiek desjabetutako lurrek eta basoek sortutako aberastasuna errenta forman itzuli behar zitzaizela.

XXI. mendean hasiera honetan inoiz baino garrantzitsuagoa bihurtu da OEU. Mendebaldeko herrialdeak kapitalismoaren egiturazko produkzio krisi betean daude murgildurik, eta hori klase ertainen suntsitzea eragiten ari da, 2008ko krisi finantzarioak eta koronabirusaren krisiak bultzatu dutena. Testuinguru horretan, OEU aurrera ateratzeko ahaleginak egiten ari dira Katalunian.

2001. urtera egin zuen atzera Generalitateko aholkulari Laura Vilagràk Katalunian OEUren ideiak zer nolako bilakaera izan duen adierazteko. Urte horretan jaio zen *Red Renta Básica* (Oinarrizko Errenta Sarea), aurreko hamar urteetan oinarrizko errenta lortzeko lanean aritu zen jendea batuz. Hurrengo urtean, 2002ko otsailaren 12an, ERC eta IU-ICV alderdiek proposamena aurkeztu zuten Kataluniako Parlamentuan, OEU ezartzeko lege proiektua Espainiako Gorte Nagusietara eramateko. Hala ere, proposamenak ez zuen jarririk handirik izan.

Handik gutxira Red Renta Básica nazioarteko BIEN (lehen *Basic Income European Network*, orain *Basic Income Earth Network*) elkargoan sartu zen, eta 2004an nazioarteko kongresua Bartzelonan antolatu zuten. Hala ere, urte askotan bigarren mailan geratu da borroka hori, nahiz eta zenbait eragilek oinarrizko errentaren inguruan lanean jarraitu.

2021eko Kataluniako hauteskundeak OEUren aldeko borrokan “inflexio puntu” izan zirela dio Kataluniako OEUren Plan Piloturako Bulegoko zuzendaria Sergi Raventósek; izan ere, CUP alderdi ezkertiarrek plan pilotua garatzea jarri zuen bere hauteskunde programan, eta ERC alderdiko Pere Aragonésen inbestidurarako negoziaketetan ezinbesteko puntutzat ezarri zuen CUPEk. ERCK onartu egin zuen, eta 2021eko urrian OEU ezartzeko Plan Piloturako Bulegoa ireki zuten, Raventós buru.

PLAN PILOTUA, AURRERA

Sergi Raventósen taldearen helburua Plan Pilotua diseinatzea, antolatzea eta ezartzea da, eta horretan ari dira. Plana garatzean, bi urteko entsegua egingo dute, lagin zehatz batekin. Raventósek adierazitakoaren arabera, askotariko adin, genero eta gizarte sektoretako 6.000 eta 8.000 pertsona inguruk hartuko du parte. Herri txiki batzuetako biztanleriarekin egingo dituzte probak, eta horien

emaitza alderatuko dute bestelako baldintzapeko errentek izan dituzten emaitzekin.

Plan Pilotuaren garapenerako Kataluniako Generalitatearen laguntza du bulegoak, baina Sergi Raventósen dio abagune politikoak asko eragin dezakeela: “Alderdi ezkertiarrek gobernuan gehiengoa izatea ezinbestekoa izan da Plan Pilotua martxan jartzeko, baina indar korrelazio aldaketa batekin dena zapuztu dezake”.

KRITIKEI, ERANTZUN ZUZENA

Oinarrizko Errentaren Sarea lanean izan den ibilbide luzean kideek ez dute inoiz kritiken faltarik izan. Raventósen esanetan, kritika gehienak sektore liberal eskuindarretatik datoz, eta ohikoena da OEuren bideraezintasuna. Sektore horietatik errentaren bultzatzaileei leporatzen diete “ezinezkoa” eta “bideraezina” dela herritar guztiei, existitzeagatik bakarrik, 700 edo 900 euro ematea, baina OEuren aldekoek argi dute iruzurrari aurre egingo dion politika fiskal zurrunago batekin bideragarria dela errentaren ezarpena: “Kalkuluak eginda ditugu jada, eta guztiz bideragarria da”, dio Raventósek.

Beste ohiko kritika bat da oinarrizko errenta ezarri gero jendeak lan egiteari utziko diola. Hala ere, Raventósen esanetan, munduan egin diren entseguek frogatu dute hori gezurra izateaz gain, jendeak baliabide gehiago duela nahi duen lana bilatzeko edo ikasketak aurrera ateratzeko: “Gaur egun, tamalez, jende askok utzi behar izaten ditu ikasketak. Oinarrizko errentak aukera emango lioke gehiengoari ikasketei heltzeko eta etorkizunean lan hobea izateko”.

EUROPAKO SAIKERA NAGUSIA HELBURU

Kataluniako Generalitatea eta OEuren aplikaziorako Plan Pilotuaren Bulegoa elkarlanean egiten ari diren lanaren bitartez Europako entsegurik handiena egin nahi dute. Kontinente osoan, Finlandian egin dute orain arte proiekturik handiena, baina azkenean ez dute aplikatzea lortu. Hala ere, Europako mugetatik at, herrialde askotan probatu dituzte oinarrizko errentak: Indian, Kenian, Kanadan, Iranen eta Israelen, esaterako.

Orain arte Keniakoa izan da saikera nagusia, eta probetan jarraitzen du

oraindik ere, 2017. urtetik. Hainbat herrikkatako 5.000 biztanleri hilabetean 23 dolar ematen dizkio Give Directly Gobernu Kanpoko Erakundeak, hama-bi urtez, eta beste 16.000 biztanle inguruk hilero errenta berdina jaso dute bi urtez, eta nahiz eta proba oraindik martxan egon, emaitza positiboak ikusi dituzte. Errenta jasotzen duen herrixketako jendeak, oinarrizko beharrak asetzeko ahalmen ekonomiko handiagoa du, eta osasun fisiko eta mentalean eragin positiboak antzeman dituzte.

Bestalde, jendearen arteko gatazkek ere behera egin dutela adierazi dute. Azkenik, gutxieneko diru sarrera izateak “itxaropena” eman diela diote biztanle batzuek, eta itxaropenak “poztasuna” dakarrela azpimarratu dute.

Katalunian Oinarrizko Errenta Unibertsala probatzeko proiektua aurrera doa pixkanaka, eta beste herrialde batzuetan ezartzeko aurrekaria izan daiteke. Aldeko eta aurkako arrazoiak mahai gainean daude, baina saikeretatik ateratako ondorioei egin beharko zaie bereziki kasu, horiek erakutsiko baitute zer nolako eragina duen oinarrizko errentak biztanleriaren gehiengoaren osasunean. ●